

A KERESKEDELMI JOG- ÉS ISMERETEK TÁRA

— FOLYÓIRAT. —

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓTULAJDONOS: DR. RÓTH PÁL ÜGYVÉD.

A lap szellemi részét illető közlések a szerkesztőségbe, az előfizetési pénzek és fel-
szólalások a kiadóhivatalba küldendők. — Hirdetések a kiadóhivatalban árszabás
szerint vétetnek fel. — Kéziratok nem adatnak vissza.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Félévre 3 frt.
Egész évre 6 frt.

SZERKESZTŐSÉG:

Budapest, V., Váci-körút
46. szám.

KIADÓHIVATAL:

Mezei Antal Budapest,
V., Gizella-tér (Haas-palota).

— Megjelenik minden hó 1-én és 15-én. —

Az osztrák-magyar államvasut-társaság szelvénypere.

— Irta: Dr. Róth Pál. —

A czímiratul szolgáló kérdésben a tényállásnak és több osztrák jogász nyilatkozatának folyóiratunk mult számában történt ismertetése után, most magát a vitás kérdést kívánjuk saját szempontunkból megvilágítani.

Mindenekelőtt tisztába hozandó, hogy melyik állam törvénye veendő alapul a vitás jogviszony elbírálásánál. Ezt a kérdést dr. Chorin nem präcizirozza. Ott, a hol a szelvénytulajdonos önálló kereseti jogát vitatja, az osztrák „Kuratoren-Gesetz“ alapján, — ott azt igyekszik bizonyítani, hogy az osztrák törvény jön alkalmazásba, később azonban az adófizetés átháramlását magyar törvények alapján állapítja meg.

Dr. Chorin az osztrák törvény alkalmazását arra alapítja, hogy a kérdéses elsőbbségi kötvények Bécsben bocsáttattak ki és fizetési helyül magyarországi hely megnevezve nincsen.

A nemzetközi magánjog terén ezen kérdések a legvitásabbak közé tartoznak. Mommsen javaslata szerint (6. 8. §§) adóssági kötvényeknél azon hely szolgál mérvadóul, hol az adós a szerződés megkötése idején lakhellyel birt. Egyéb követelések azon hely joga szerint bíráltatnak el, hol a kötelezettséget megállapító tények bekövetkeztek. A positiv törvények szerint kötelmi jogok elbírálásánál általában a kötelelem *keletkezésének és teljesítés-*

sének helye mérvadó. Minthogy pedig az osztrák államvasút-társaság elsőbbségi kötvényei után a szelvényeket *Budapesten* is, itt levő pénztáránál *beváltja*, a magyar bíróság az elsőbbségi kötvényekből származó minden *magánjogi* viszonyt a hazai jog szempontjából köteles elbírálni. Az osztrák „Kuratoren-Gesetz“ tehát mindenekelőtt alkalmazásba nem jöhet. Különben pedig Ausztriában is vitás kérdést képez, vajjon a „Kuratoren-Gesetz“ *lejárt szelvényekből* eredő jogoknál egyáltalában alkalmazásba jöhet-e. A „Spruchreportorium“-ban 90. szám alatt bevezetve volt jogtétel szerint alkalmazásba nem jó és a Glaser-Ungarféle perben is úgy határozott az osztrák legfőbb ítélőszék (8550. szám), hogy a szelvénytulajdonosok összjogai nem gondnok által képviselendők, hanem minden szelvénytulajdonos jogosítva van külön perelni. Az osztrák jogászok nagyrésze ugyanis azon jogfelfogásból indul ki, hogy a lejárt és elválasztott szelvény *az adóssági kötvénynek részét nem képezi, hanem önálló bemutatóra szóló papír.*

Ezekén kívül figyelembe veendő itt még, hogy a „Kuratoren-Gesetz“ a felek cselekvési képességét korlátozza. A külföldiek cselekvési képességének megítélésére nézve pedig mindig a külföldi törvény jön alkalmazásba. Ugyanazon eredményre jutunk akkor is, ha a felperességi jog megállapításának kérdését *perjogi* kérdésnek tekintjük, mert ezekben mindig az eljáró bíróság államának törvényei irányadók.

Ott, a hol dr. Chorin a társaság levonási jogát akarja bizonyítani, az osztrák adótörvények mellett a magyarra (1875. XXII. t.-cz.) is hivatkozik.

Közjogi kérdésekben mindig az illető állam törvényei jönnek alkalmazásba és eltérések csak nemzetközi szerződések útján eszközölhetők. A szönyegen levő kérdésben tehát *kizárólag a magyar adótörvények alkalmazandók.* Ezt csak konstatálni kívántam, a nélkül, hogy ebből e helyütt a szelvénytulajdonosok álláspontjára nézve kedvező consequentiákat lehetne levonni, mert, ha téves is dr. Chorin azon állítása, hogy a hivatkozott 1875. XXII. t.-cz. a társaságot a 10⁰/₀-os levonásra egyenesen kötelezi, mint-hogy csak azt tartalmazza, hogy az adót, „a kamatokat kifizető társulat az illető kamatélvezőinek rovására *vonja le*“ — mégis kétségtelen, hogy az adómentességben nem

részesített elsőbbségi kötvények kamatai után a tőkekamat-adót az adós a hitelező rovására fizeti és így tehát ezt hazai adótörvényeink értelmében is jogosítva van levonni.

A 4%- és 5%-os elsőbbségi kötvényeknél a vasutársaság adólevonási jogáról kifejezetten lemondott, a mennyiben a vonatkozó kötvények szövege szerint a kamatok minden levonás nélkül fizetendők ki. Az 5%-osokkal egy napon kibocsátott 3%-os kötvények szövege ilyen rendelkezést nem tartalmaz, hanem a levonási jog kérdéséről egészen hallgat. A formában történt ilyen eltérések mellett tehát szükségképen a szerződés magyarázatához kell nyulnunk. A kereskedelmi törvény 265. §-a szerint, a kereskedelmi ügyletek megbirálásánál *a szerződő felek akarata* szolgál irányadónul. A szerződő felek egyrészt a vasutársaság, másrészt az egyelőre ismeretlen, de utóbb a megszerzés folytán jogalanyiságot nyert kötvénytulajdonosok voltak.

Mi lehetett már most az *egyik* szerződő fél, vagyis a vasutársaság akarata, midőn a 3%-os kötvényeknél az adólevonási jogról hallgatott? Okszerű következtetés mellett ezen kérdésre azt kell felelnünk, hogy a vasutársaság *magától értetődőnek* tartotta, hogy az adólevonási jogot nem lehet fentartani a 3%-os kötvényeknél, midőn arról a 4%- és 5%-osoknál lemondott. Avagy mi értelme volna annak, hogy a *nagyobb kamatokat* élvező hitelezőknek nagyobb jövedelmét nem csorbitja, ellenben a *kisebb kamatokat* húzó hitelezők jövedelmét még további levonások által fogja redukálni?

Aztán meg a vasutársaság akkori, 20 évi gyakorlata a nagy közönségnél azon tudatot ébresztette és erősítette meg, hogy az osztrák-magyar vasutársaság elsőbbségi kötvényei után a tőkekamat-adót maga fizeti és magának adósaitól meg nem téríteti; a 3%-os kötvények Franciaország részére lettek kibocsátva, a hol feltételezni nem lehetett, hogy a francia ember a szövevényes osztrák adótörvényeknek a levonási jogra vonatkozó speciális intézkedéseit ismerni fogja. Nem-e lett volna ilyen körülmények közt a vasutársaságnak kötelessége a kötvény szövegébe expressis verbis bevenni, hogy ezen kötvényeknél a többiektől és eddigi gyakorlatától eltérni és ellen-

tétben a többiekkel a tőkekamatadót itt levonni kívánja, ha ilyen szándék tényleg felforgott volna?

Ezen szándék azonban akkor nem létezett. Bizonyosságul szolgálhat erre a társaság elnöke: Joubert Ödön és ügyésze dr. báró Hårdtl nyilatkozatai.

Az 1886. évi elsőbbségi kötvények emissiójánál ugyanis a syndicatus, melyben a „Berliner Discontogesellschaft“-nak nagy szerepe volt, ezen kérdésben biztos tájékozást akarván szerezni, nyilatkozatot provokált, mire Joubert a részvényesek közgyűlésén kijelentette, hogy a társaság az adólevonás jogával nem él és azt érvényesíteni nem szándékozik. Ezen nyilatkozat minden kétségen kívül áll és a társaság ezt soha nem desavouálta.

Dr. báró Hårdtl pedig a közigazgatási bíróság előtt kijelentette, hogy a társaság a címleteket mindig úgy tekintette, mintha adómentesek volnának.

Ezek után tehát kétség alig férhet ahhoz, hogy a társaság akarata az emissio idején az volt, hogy a kamatokat itt is minden levonás nélkül fogja hitelezőinek kifizetni. Erre vall a kötvény azon szövegezése is, mely szerint a társaság hitelezőinek „15 frankot“, mint fix összeget kötelezi magát fizetni.

A második szerződő fél, a kötvény tulajdonosnak, az ügyletbe való lépése alkalmával a fentieknél fogva akarata, sőt meggyőződése szintén nem lehetett más, mint hogy minden kötvény után 15 frankot kapjon kamatgyanánt.

És ezen magyarázat az osztrák-magyar vasúttársaságra nézve a kedvezőbb, mert különben azt kellene észszerűleg feltennünk, hogy dolose járt el, midőn azon ténynyel szemben, hogy 20 éven át a tőkekamatadót magának meg nem térítette, sőt az előbbi emissioknál ezen jogáról kifejezetten lemondott: most ezen kérdéstől mestersegesen eltérítette a figyelmet az által, hogy ezt a kötvény szövegében egészen mellőzte, úgy hogy az adott körülmények közt (a kötvények Franciaország részére lévén kibocsátva) feltételelezhette, miszerint bizonyára nem fog senkinek eszébe jutni az, hogy a kötvényben kamatfejében ígért évi 15 frankot meg nem fogja kapni. És hogy a tulajdonosok e feltevése helyes volt, bizonyítja

azon tény, hogy 1892. évig a társaság az adót nem vonta le, hanem tényleg 15 frankot fizetett ki évenként.

Minden momentum arra mutat, hogy a társaság nem dolose járt el, hanem előző gyakorlata után annak folytatását oly természetesnek találta, hogy külön kifejezésre juttatni többé szükségesnek nem tartotta. Hasonló példát mutat fel az 1886. évi emissio. A vágvölgyi vasut ezen évi elsőbbségi kötvényei után ugyanis az osztrák-magyar államvasutttársaság a 10%-os tőkeamatadót nem fizeti. Ezen kötvények szövege egészen olyan, mint a szóban forgó 3%-osoké.

Még egy körülményre kívánok utalni: Miként a fent idézett magyar adótörvényből kitűnik, az elsőbbségi kötvények után a 10%-os adót a társaság fizeti a hitelező rovására. És ezt elképzelhetem, a nélkül, hogy a társaság utólagos levonási jogát concedálnom kellene. A kis kamatlábnál és azon tapasztalati ténynél fogva, hogy a közgazdasági vállalatok klienseiknek és üzletbarátaiknak ajánlékokat adni nem szoktak, az ellenkező bizonyításáig fel lehet tenni, hogy a társaság már mindjárt az emissionál számba vette az általa fizetendő 10%-os adót és a kötvények után elért kölcsön kamatlábat erre való tekintettel és az adó számbavételével állapította meg 3%-ban. Ha ezen feltevés helyt foglalhat, akkor a társaság már előre levonta magának a tőkeamatadót és ezt utólag ismételve nem teheti. Utalok az analogia kedvéért a takarékpénztárakra és egyéb pénzintézetekre, melyek a betétek után az adót szintén a betevők helyett fizetik, a nélkül, hogy azt utólag a kamatokból levonnák, pedig nyilvánvaló, hogy a pénzintézetek saját rovásukra a tőkeamatadót nem fizetik, hanem azt már a kamatláb megállapításánál kombinációba veszik.

Az osztrák jogászok a szelvénytulajdonosok álláspontja mellett még a vasutttársaság levonási jogának elévülését is felhozzák, mert az első emissio 1855. évben történt és a 10%-os adó fizetése 1860. évben kezdődött. Jogi álláspontomnál fogva az elévülés kérdésével nem foglalkozhatom, mert én a társaságnak levonási jogáról történt lemondására és a gyakorlatra, melyben a lemondás tényleg nyilvánul, hivatkozom. A miről pedig valaki le-

mond, az el nem évülhet. De az elévülésre alapított érvelést különben is megdönthetőnek tartom, mert nézetem szerint az elévülés minden emissionál külön, a vonatkozó első szelvények beváltásának időpontjától veendő számításba, miután minden emissio külön önálló jogügylet és a többiekénél megkezdődött elévülés az 1874-ben kibocsátott kötvények javára nem folyik.

A kérdésnek különös érdeket kölcsönöz, hogy az osztrák és magyar bíróságokon kívül, még a német és francia bíróságok is dönteni fognak benne, sőt nincsen kizárva, hogy egyéb államok alattvalói is provokálni fognak hazai bíróságaiktól ítéletet. Ezen per tehát fölötte értékes anyagot fog a nemzetközi magánjog és az összehasonlító jogtudomány részére szolgáltatni.
